

Göteborgs
Stad

Göteborgs Stads program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster 2019 – 2025

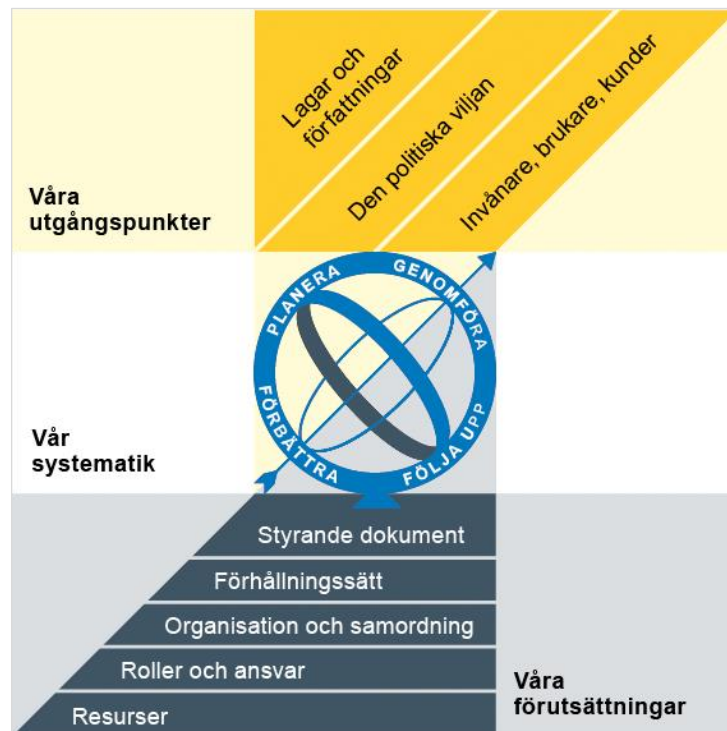

Planerande styrande dokument

Vision
► Program
Plan

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

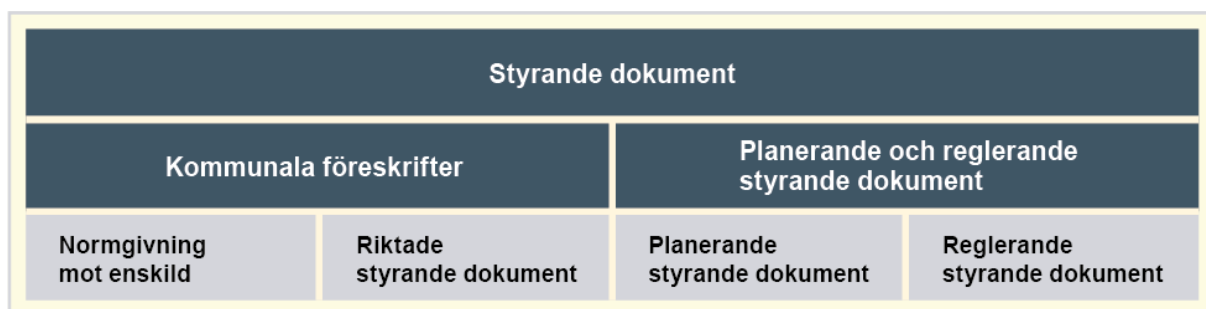

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Dokumentnamn: Göteborgs Stads program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster 2019 – 2025			
Beslutad av: Kommunfullmäktige	Gäller för: Göteborgs Stad, samtliga nämnder och styrelser	Diarienummer: 1060/16	Datum och paragraf för beslutet: 2019-09-12 § 35
Dokumentsort: Program	Giltighetstid: 2019-2025	Senast reviderad: [Datum]	Dokumentansvarig: Avdelningschef Stadsutveckling
Bilagor: [Bilagor]			

Innehåll

Inledning	3
Syftet med detta program	3
Vem omfattas av programmet.....	3
Bakgrund	3
Koppling till andra styrande dokument i Göteborgs Stad.....	4
Stödjande dokument	6
Organisation för genomförande	6
Programmets utgångspunkter	8
Sätter gränserna för social hållbarhet	9
Förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster – globalt och lokalt	9
Göteborgs Stad kan påverka	10
Mål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster	11
Ett rikt växt- och djurliv	11
Hav i balans samt levande kust och skärgård	12
Levande sjöar och vattendrag	12
Ett rikt odlingslandskap och myllrande våtmarker	12
Levande skogar	13
Nuläge för de lokala miljömålen och pågående arbete.....	13
Strategier för biologisk mångfald och ekosystemtjänster	15
Strategiernas relevans för miljömålen	15
Ansvar för strategierna.....	15
Prioriterade insatser.....	16
Strategi 1: <i>Säkra, vårda och utveckla naturvärden långsiktigt</i>	16
Strategi 2: <i>Värdera, synliggöra och nyttja ekosystemtjänster</i>	17
Strategi 3: <i>Samverka, samla in och sprida kunskap</i>	18

Inledning

Syftet med detta program

Göteborgs Stads program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster 2019–2025 tydliggör stadens politiska viljeinriktning. Strategierna syftar till att systematisera stadens arbete med att främja biologisk mångfald och främja människors tillgång till de ekosystemtjänster som de behöver, där de behöver dem, nu och i framtiden. Genom att följa programmets strategier ska Göteborgs Stad öka stadens möjligheter att nå miljömålen och ta större hänsyn än idag till värdet av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ställningstaganden och beslut.

Program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ska ge ökad måluppfyllelse för de lokala miljömålen *Ett rikt växt- och djurliv, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Levande sjöar och vattendrag, Ett rikt odlingslandskap och myllrande våtmarker* samt *Levande skogar*.

Tillsammans med Göteborgs Stads kulturprogram och Göteborgs Stads friluftsprogram 2018–2025 ersätter detta program Natur- och kulturvårdsprogrammet som antogs i kommunfullmäktige 1979.

Vem omfattas av programmet

Programmet gäller för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser. Alla stadens nämnder och styrelser omfattas av minst en av strategierna.

Göteborgs lokala miljömål gäller inte bara Göteborgs Stad som organisation utan omfattar hela Göteborgssamhället. Naturen är inte heller avgränsad till den yta som Göteborgs Stad har rådighet över, och följer inte administrativa gränser. Staden behöver ta hänsyn till sitt beroende av naturen utanför kommunens geografiska yta. För att nå miljömålen behöver olika aktörer, såsom invånare, näringsliv, akademi, intresseorganisationer och grannkommuner bidra, och staden behöver samverka med dessa.

Bakgrund

Den biologiska mångfalden är en förutsättning för de ekosystemtjänster som ger välfärd och god folkhälsa i Göteborg. Besökare och göteborgare kan på en och samma dag uppleva den livliga stadskärnan, doppa fötterna från en klippa i skärgården och finna lugn eller äventyr i den vidsträckta skogen. Bördiga jordbruksmarker omgärdar staden och det är nära mellan parker och vattendrag. Möjligheterna för rika upplevelser, liksom möjligheterna för ett rikt växt- och djurliv, är stora.

Naturen har gett oss det välstånd vi har idag, och vi är fortsatt beroende av naturen. Men den biologiska mångfalden och de ekosystemtjänster den förser oss med är hotad såväl lokalt som globalt. Vi når inte, med nuvarande förutsättningar, våra lokala miljömål. Det är dock både nödvändigt och fullt möjligt att bevara och utveckla den biologiska mångfalden, samtidigt som staden växer.

Göteborgs Stads kommunfullmäktige antog år 2013 sju övergripande åtgärdsstrategier för miljöarbetet. Dessa finns angivna i *Göteborgs Stads miljöprogram 2013–2020* (aktualiserat 2018). En av åtgärdsstrategierna är *Främjad biologisk mångfald*. I enlighet med denna strategi har miljö- och klimatnämnden ansvar för att ta fram ett kommungemensamt naturstrategiskt program för biologisk mångfald (åtgärd 110 i miljöprogrammets tidigare handlingsplan från 2013). Biologisk mångfald och ekosystemtjänster är frågor som blir allt mer uppmärksammade i Göteborg, och de ligger högt på den nationella och internationella dagordningen. Göteborgs Stads program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster visar att Göteborgs Stad ligger i framkant för en långsiktigt hållbar stadsutveckling.

Miljöförvaltningen fick år 2014 i uppdrag av miljö- och klimatnämnden att också beskriva det nationella arbetet med ekosystemtjänster, och utreda hur staden kan ta med ekosystemtjänster som en parameter i olika beslutsdokument. En del av det uppdraget tas om hand i detta program med tillhörande underlag. Arbetet pågår idag med att värdera ekosystemtjänster inom plan- och exploateringsprojekt, genom riktlinje för kompensationsåtgärder samt grönytefaktor, och exempelvis genom en värdering som gjorts av Göteborgs vattenförekomster.

Koppling till andra styrande dokument i Göteborgs Stad

Göteborgs Stad arbetar efter program och planer, som direkt eller indirekt kopplar till biologisk mångfald. I figur 1 presenteras styrande dokument som ska verka för att främja stadens biologiska mångfald, i relation till vilka delar av staden de omfattar. Dessa styrande dokument är ofta uppdelade efter förvaltning eller naturtyp, eller framtagna för att nå ett specifikt delmål. Arbetet enligt dem tar oss mot våra lokala miljömål, men tillsammans omfattar de inte allt det som behöver göras för att nå målen. Program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ska omfamna även arbetet enligt tidigare beslutade dokument och överbygga den uppdelning vi idag ser, för en större total miljönytta i staden. Samtliga styrande dokument hittar du på goteborg.se.

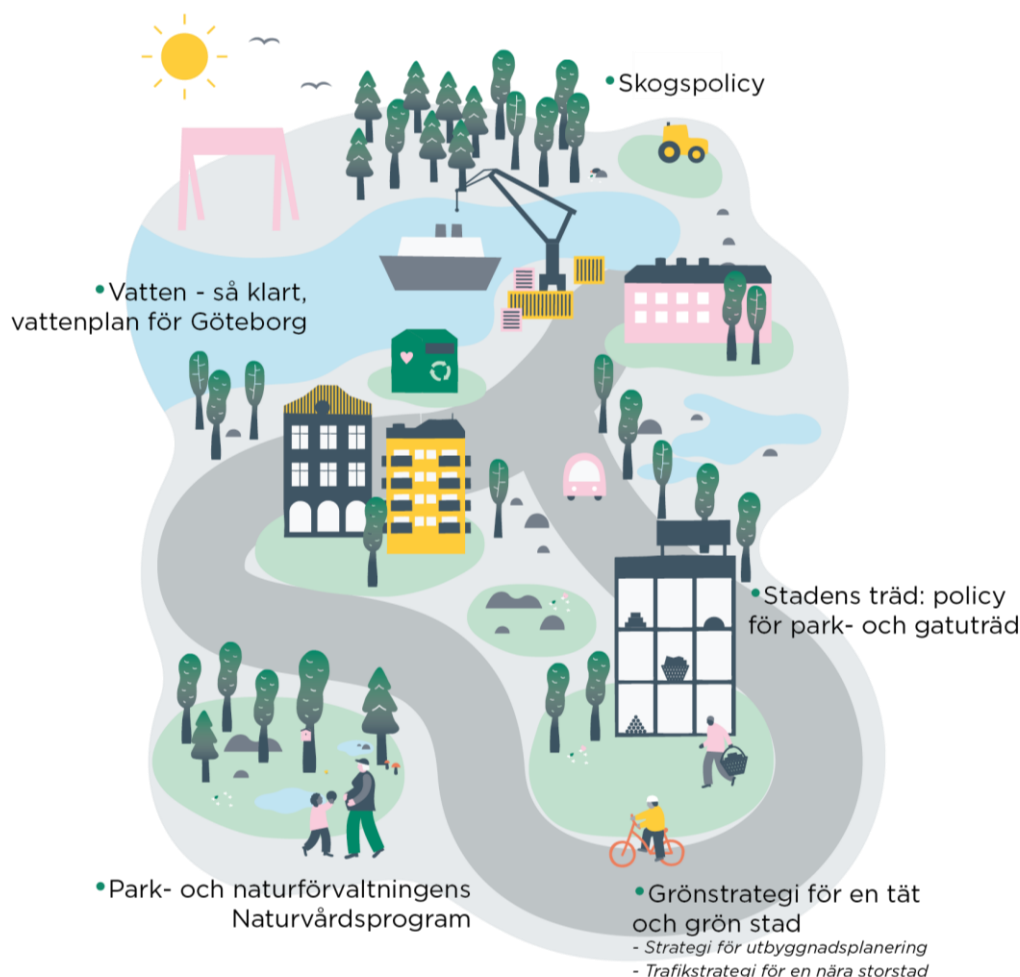
Gäller för hela Göteborg:

- Miljöprogram 2013-2020, med Göteborgs lokala miljömål
- Program för biologisk mångfald
- Översiktsplan

Gäller för Göteborgs Stad:

- Handlingsplan för miljön 2018-2020
- Friluftsprogram 2018-2025
- Riktlinje för kompensationsåtgärder för ekosystemtjänster
- Miljöpolicy

Gäller för särskilda naturtyper eller en eller flera förvaltningar:

Figur 1: Urval av de övergripande dokument som hanterar biologisk mångfald och ekosystemtjänster i Göteborg

Det finns ett antal styrande dokument som inte presenteras i denna figur, som också bidrar till att främja biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Exempelvis anger Göteborgs Stads kulturprogram att naturen ska vara medskapare i urban design och i byggnadernas arkitektur för att integrera kultur-, natur- och hälsoaspekter i den dagliga livsmiljön, och i Göteborgs Stads program för en jämlik stad är *Hälsosamma arenor och livsmiljöer* ett fokusområde som tydligt kopplar till strategierna i program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Stödjande dokument

Till programmet finns ett webbaserat läs- och handläggarstöd för stadens medarbetare. Det finns på stadens intranät, under temasidan *Miljöarbete i staden*. Här kommer också metoder och verktyg som tas fram utifrån programmet att finnas, liksom sådana vi har idag (exempelvis arbetsmetoder för ekosystemtjänster i stadsplaneringen, såsom riktlinje för kompensationsåtgärder och arbetsmetod för grönytefaktorer).

De fakta som presenteras i detta program är, när inget annat anges, hämtade från programmets underlagsrapport¹.

Organisation för genomförande

Ansvar för genomförandet av programmet ligger på respektive nämnd och styrelse. Genomförandet av programmet kräver ingen ny organisation, men resurser för att arbeta med genomförandet och för att följa upp arbetet kommer behövas. Att olika kompetenser i staden samlas kring detta program är nödvändigt för framgång i arbetet för ekosystemtjänster och biologisk mångfald, och för den hållbara stadsutvecklingen. Detta program bidrar därmed med en samlingspunkt som tidigare saknats i staden. Befintliga grupper (såsom naturvårdsgrupp, skötselgrupp och vattensamordningsgrupp) och upparbetade nätverk inom Göteborgs Stad samt andra aktörer kan med detta arbete samordnas och organiseras för att på bästa sätt bidra till genomförande och delar av uppföljningen. Detta program ger oss möjlighet att samordna arbetet i den befintliga organisationen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster i staden.

Uppföljning av detta program

Miljö- och klimatnämnden ansvarar för uppföljning av programmet. Uppföljningen består av två delar: uppföljning av programmets implementering samt uppföljning av programmets måluppfyllelse. En sammanställd uppföljning av programmet redovisas till kommunfullmäktige vartannat år och till direktörgruppen, se ovan, varje år. Lägesrapport ges också till direktörgruppen i samband med uppföljningsrapport 2, i september varje år.

Uppföljning av programmets implementering är i första hand processororienterad. Denna uppföljning fokuserar på hur väl programmet har implementerats av stadens nämnder och bolagsstyrelser, och om/hur arbetet med biologisk mångfald har systematiserats i staden. Uppföljningen anpassas utifrån respektive verksamhets uppdrag, alltså utifrån vilka strategier som är aktuella för implementering inom respektive verksamhet. Uppföljningen görs genom exempelvis intervjuer och enkäter, och miljö- och klimatnämnden ansvarar för att ta fram indikatorer. Utifrån den systematiska uppföljningen analyseras stadens följsamhet gentemot strategierna och takten på genomförandet. Analyserna kan peka ut behov av förändringar eller utökningar av insatser för att öka takten och/eller effekten. En del av uppföljningen kan inkluderas i det kommande gemensamma miljöledningssystemet för Göteborgs Stad.

---

¹ Göteborgs Stad. (2017). *Underlag till Göteborgs Stads program för biologisk mångfald, R2017:8*.

Uppföljning av programmets måluppfyllelse sker inom uppföljningen av miljömålen. Programmets mål är att nå de lokala miljömål som rör biologisk mångfald. I denna uppföljning används indikatorer som du hittar på goteborg.se/miljomal. Indikatorerna justeras och kompletteras vid behov.

Detta program kommer att justeras när nya lokala miljömål antas för Göteborgs Stad. Programmet revideras i övrigt vid behov. Revidering bör alltid föregås av en uppföljning av programmets implementering och måluppfyllelse.

Programmets utgångspunkter

Detta program har två utgångspunkter:

1. **Biologisk mångfald har ett egenvärde; naturen har ett värde för naturens egen skull.**
2. **Naturen ger oss nyttor – ekosystemtjänster. De är en förutsättning för bland annat hälsosamma livsmiljöer och hållbar stadsutveckling.**

Den första utgångspunkten, att naturen har ett egenvärde, delar detta program med bland annat FN:s konvention om biologisk mångfald. Det innebär att arter och ekosystem har ett eget, inneboende, värde oavsett nyttan de ger oss människor. Det innebär också att människan har ett moraliskt ansvar att inte medvetet skada och utrota andra arter i deras naturliga habitat.

Den andra utgångspunkten handlar om de nyttor vi får av naturen: ekosystemtjänster. De ger oss rent vatten att dricka, mat att äta, frisk luft att andas, energi, material till kläder, varor, förutsättningar för kulturliv och möjlighet till återhämtning och naturupplevelser. Biologisk mångfald är en viktig förutsättning för att naturen ska kunna leverera ekosystemtjänster.

Vi kan jämföra biologisk mångfald med ett flygplan i luften: jordens arter, de gener de är uppbyggda av och ekosystemen de ingår i, är planets skruvar, rör, nitar och plåtar. När en art försvinner från jorden dras en nit ur flygplanskroppen, eller en liten bit plåt slits av. Ett enstaka sådant bortfall kommer inte att få flygplanet att störta. Det finns dock en gräns för hur många arter och hur många ekosystem som kan försvinna innan flygplanet kraschar – men vi vet inte vilka dessa arter är eller hur många de får vara. Vi kan dock se att läget är akut. Forskning visar att den globala förlusten av biologisk mångfald idag är långt bortom den säkra gräns vi behöver hålla oss inom för att inte riskera katastrofala följder.

Biologisk mångfald: Variationsrikedomen av allt levande på jorden: att vi har många olika naturtyper, olika arter och stor genetisk variation inom arterna².

Ekosystemtjänster: De funktioner i naturen som människan har nytta av och som vår välfärd bygger på: som när växter renar luft, bin pollinerar grödor eller att vår hälsa förbättras i naturen. Det är också att stadens gräsmattor renar regn- och snövatten från tungmetaller och skadliga partiklar eller att bakterier och maskar gör jorden bördig³.

---

² Sveriges Lantbruksuniversitet, 2017. *Biologisk mångfald*. [Online]

Tillgänglig på: <http://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-biologisk-mangfald-cbm/biologisk-mangfald/> 2017-09-14

³ Naturvårdsverket, 2017. *Vad är ekosystemtjänster?* [Online]

Tillgänglig på: <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Ekosystemtjanster/Vad-ar-ekosystemtjanster/> 2017-09-14

Sätter gränserna för social hållbarhet

Vår andra utgångspunkt kan även läsas utifrån Göteborgs Stads arbete för ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. I alla Göteborgs Stads nämnders reglementen står att effekten av deras arbete ska bidra till utvecklingen av ett hållbart samhälle. En hållbar utveckling preciseras i dessa reglementen som en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. I riktlinjerna för ägarstyrning av stadens bolag står att bolagen tillsammans med övriga verksamheter ska medverka i utvecklingen av ett hållbart göteborgssamhälle. Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018–2026 anger ytterligare att det centrala målet för stadens hållbarhetsarbete är social hållbarhet, inom de gränser naturen sätter, där ekonomi är ett verktyg.

Utöver att naturen är en förutsättning för mänskligt liv, och tillgodoser våra grundläggande behov, så förser naturen oss även med många andra viktiga tjänster.

Tillgänglighet till naturmiljöer för alla, oavsett förutsättningar, är avgörande för människors livskvalitet. Folkhälsan gynnas av att människor har grönt intill sina bostäder, har nära till friluftsliv och motion i naturen och möjlighet till skogspromenader med bär- och svampplockning och bad och lek vid havet. Göteborgs Stad arbetar idag för att ge alla göteborgare möjlighet till ett gott liv. Ekologiska kvaliteter är grundläggande förutsättningar för detta, vilket tidigare har tagits allt för lite hänsyn till i stadsplaneringen.

Förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster – globalt och lokalt

Vår nuvarande välfärd är uppbyggd av att jorden har haft ett stabilt klimat med en säker och förutsägbar tillgång på ekosystemtjänster. Men människan har under de senaste århundradena kraftigt överutnyttjat jordens resurser. Det har lett till att många arter har minskat och dött ut, i en skala som gör att vi är på väg in i, eller redan befinner oss i, historiens sjätte stora massutdöende. Det är en global ödesfråga att förhindra fortsatt förlust av biologisk mångfald, samtidigt som Göteborgs Stad behöver säkra vår fortsatta lokala tillgång på viktiga ekosystemtjänster.

I Göteborg har vi stora möjligheter till hög biologisk mångfald och ekosystemtjänster även i den centrala staden. Men utmaningarna för den biologiska mångfalden och leveransen av ekosystemtjänster är många. Hittills har utrymmet för växt- och djurliv krympt när staden har vuxit och artrika marker och vatten exploaterats. Detta samtidigt som exempelvis spridning av miljöstörande ämnen skadar våra land- och vattenmiljöer och avveckling av småskaliga jordbruk leder till ytterligare krympande livsmiljöer för många arter. Klimatförändringar orsakar störningar i samspelet mellan arter och naturtyper vilket bland annat leder till att en del arter och naturtyper minskar och försvinner. Vissa inhemska arter trängs också undan av andra, invasiva, arter, vilket ger en biologisk ensidighet istället för mångfald.

En utmaning för den biologiska mångfalden är bristen på upplevelse av biologisk mångfald. Den som inte sett och upplevt mångfalden, har generellt också lägre motivation att ta hand om den. Många känner inte heller till naturens värden eller värdet av dess tjänster. Därför är också okunskap en av de stora utmaningarna för biologisk mångfald

och ekosystemtjänster. Detta gör skola, förskola, intresseorganisationer och stadens kommunikationskanaler till centrala aktörer i arbetet för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Göteborgs Stad kan påverka

Göteborg har stor inverkan på naturmiljön både inom kommunen och utanför. Göteborgs Stad äger ungefär hälften av all mark i kommunen, vilket ger staden exceptionellt stora möjligheter att påverka utvecklingen. Göteborgs Stad kan genom rådighet över sin egen mark både skapa en långsiktig stadsutveckling med invånarnas behov i fokus, och skydda och förvalta mark och vatten där det behövs för biologisk mångfald och bevarande och utveckling av ekosystemtjänster. Måluppfyllelsen för våra lokala miljömål är inte bara beroende av en positiv utveckling inom stadens egna geografiska område – den är också beroende av att den negativa trenden för biologisk mångfald och tillgång på ekosystemtjänster i vår omvärld – i första hand regionalt och nationellt – bryts. Göteborgs Stad har många möjligheter att påverka situationen i positiv riktning, exempelvis genom regional samverkan och, på nationell och global nivå, genom vilka varor, livsmedel och tjänster vi köper in. Vi lever på en ändlig planet med ändliga naturtillgångar, och Göteborg behöver ta ansvar för stadens konsumtion utifrån hur den påverkar sin omgivning, lokalt och globalt. Ett exempel är stadens konsumtion av livsmedel, där staden kan påverka för minskad belastning av bekämpningsmedel och fossila gödningsmedel, och vara med och bevara motståndskraften och anpassningsförmågan (*resiliensen*) i jordbrukslandskapet genom konsumtion av exempelvis ekologiska varor. Staden kan också aktivt välja att köpa in livsmedel som inte bidrar till avskogning, utfiskning och förlust av lokalt och globalt viktiga ekosystem såsom mangroveskog.

I stadsutvecklingen ska vi göra medvetna val. Lösningar som kan vara kostsamma i ett inledande planerings- och byggskede, kan ändå leda till långsiktiga ekonomiska och ekologiska vinster för Göteborg, genom bevarad biologisk mångfald och säkrad tillgång till ekosystemtjänster för göteborgarna. Staden behöver ständigt lära av sina och andras erfarenheter med ambitionen att bli bättre. Vi behöver göra utredningar och välgrundade vägval om hur staden ska utvecklas, med biologisk mångfald och ekosystemtjänster i åtanke. Staden behöver lyfta blicken och anta ett landskapsperspektiv i planeringen av Göteborgs utveckling, vilket inbegriper att gynna den grönblå infrastrukturen – gynna de stråk av vegetation och vattendrag som binder samman landskapets natur.

Den biologiska mångfaldens värden – ekologiska, sociala och ekonomiska – är många. Eftersom vi är helt beroende av en fungerande biologisk mångfald för att leverera de ekosystemtjänster vi behöver, är det av största vikt att vi i Göteborgs Stad gör allt vi kan för att skydda, bevara och utveckla den biologiska mångfalden i vår stad. Det innebär också att vi behöver göra medvetna val för att inte skada den biologiska mångfalden utanför kommunens gränser.

Mål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Det finns såväl globala som nationella mål om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Världens länder har genom FN:s 17 globala mål och Agenda 2030 för hållbar utveckling åtagit sig att fram till år 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid. Målen säger bland annat att vi gemensamt ska bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt, skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, integrera värdet av ekosystemtjänster och biodiversitet i lokal planering och hejda förlusten av biologisk mångfald. Den globala så kallade Nagoyaplanens övergripande mål är att stoppa förlusten av biologisk mångfald och säkra resilienta ekosystem och ekosystemtjänster. Den innehåller också tjugo delmål (de så kallade Aichi-målen) som ska leda till det övergripande målet. På nationell nivå har etappmål utformats inom miljömålssystemet för att vi i Sverige ska nå våra åtaganden enligt Nagoyaplanen. Hur strategierna i detta program kopplar till de nationella och globala målen presenteras i läs- och handläggarstödet på *Miljöarbete i staden*.

Fem av de lokala miljömålen har särskilt stark anknytning till biologisk mångfald, och utgör målen för detta program. De presenteras nedan. Utöver dessa är programmets strategier även kopplade till flera andra miljömål, inte minst *En god bebyggd miljö* som anger att "Den bebyggda miljön i Göteborgs Stad ska bidra till en god livsmiljö där resurser nyttjas på ett hållbart sätt.". Bedömningen är att strategierna i detta program även kommer öka möjligheten till måluppfyllnad för andra miljömål.

Målar för Göteborgs Stads program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster är 2025.

Ett rikt växt- och djurliv

Göteborg ska ha ett attraktivt och varierat landskap med en bevarad mångfald av djur och växter.

Målar för miljömålet är 2025.

Delmål:

- Göteborg ska till 2025 ha ett landskap med en rik variation av naturtyper, gröna stråk, goda spridningsmöjligheter och fungerande ekologiska processer så att den biologiska mångfalden inte minskar jämfört med 2008.
- I Göteborg ska senast 2025 finnas sådana livsmiljöer att dagfjärilarna kan leva vidare i livskraftiga bestånd, med ett oförändrat eller ökande antal arter jämfört med 2008.
- Göteborgarna ska ha tillgång till natur- och kulturmiljöer med ett varierat växt- och djurliv inom promenadavstånd (femhundra meter) från sin bostad.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Huvudmål: Kust och hav i Göteborg ska år 2021 ha goda förutsättningar för rik biologisk mångfald och ha god tillgänglighet för rekreation.

Målar för miljömålet är 2021.

Delmål:

- Senast 2021 ska så stor andel av stadens marina ansvarsbiotoper vara kända och skyddade att de lokala förutsättningarna för bevarande av biologisk mångfald på lång sikt är goda.
- Påverkan från sjöfart ska år 2021 inte ge bestående negativa effekter på växt- och djurliv i Göteborg.
- Göteborgs kust och skärgård ska år 2021 vara tillgänglig med ett varierat och miljöanpassat kultur-, natur- och rekreationsutbud.
- Mängden plastskräp från Göteborg till havet ska kraftigt minska (>50 %) utifrån 2015 års värden och bibehållas på dessa eller lägre nivåer, fram till 2021.

Levande sjöar och vattendrag

Huvudmål: Sjöars och vattendrags biologiska, ekologiska, sociala och kulturhistoriska värden ska bevaras samtidigt som råvattentillgången säkerställs.

Målar för miljömålet är 2027.

Delmål:

- Statusen för sjöar och vattendrag får inte försämrats och alla ska senast 2027 ha uppnått minst god status enligt vattendirektivet.
- Tillgången till råvatten av god kvalitet skall säkerställas senast 2021.
- Tillgängligheten till sjöar och vattendrag för friluftssändamål skall öka samtidigt som biologisk och kulturhistorisk mångfald bevaras och utvecklas. Målar är 2027.

Ett rikt odlingslandskap och myllrande våtmarker

Huvudmål: Natur-, kultur- och sociala värden i Göteborgs odlingslandskap och våtmarker ska bevaras och utvecklas samtidigt som produktionsförmågan behålls.

Målar för miljömålet är 2020.

Delmål:

- I Göteborg ska natur- och kulturvärden i jordbrukslandskap och våtmarker vårdas långsiktigt.
- I Göteborg ska friluftslivet ha en hög tillgänglighet till jordbrukslandskap och våtmarker.
- Göteborg ska ha ett odlingslandskap för produktion med särskild inriktning på ekologisk odling.

Levande skogar

Huvudmål: Skogens sociala värden, kulturmiljövärden och biologiska mångfald ska värnas och utvecklas samtidigt som den biologiska produktionen upprätthålls.

Målar för miljömålet år 2020.

Delmål:

- Göteborgs skogar ska vara tillgängliga och stimulerande för alla.
- Skogens biologiska mångfald ska upprätthållas och utvecklas genom tydliga inslag av äldre värdefulla lövskogar, betad hagmark, bränd skogsmark och hård död ved.

Nuläge för de lokala miljömålen och pågående arbete

Nuläget i Göteborg är, sammanfattningsvis, att vi inte ser ut att nå något av de miljömål som är kopplade till biologisk mångfald. I nuläget är det endast ett delmål, om tillgänglighet till jordbrukslandskap och våtmarker, som förväntas nås i tid med befintliga åtgärder.

Det finns dock idag ett pågående arbete i staden för att nå miljömålen, som ligger i linje med strategierna i detta program. I Göteborg finns ett antal styrande dokument på området, vilka presenteras på sidan 4, och som detta program ska omfatta. Några exempel på pågående arbete i staden följer nedan.

För att säkra biologisk mångfald och ekosystemtjänster skyddar Göteborgs Stad naturmiljöer enligt byggnadsnämndens prioriteringslista för skydd av natur, kultur och friluftsliv. Hittills har detta arbete fokuserat på naturreservat som skyddsform, men ett arbete har påbörjats för att kunna arbeta med andra former av skydd. Fastighetskontoret har också en skogspolicy, som anger hur stadens skogar ska skötas med hänsyn till både biologisk mångfald och ekosystemtjänster, och park- och naturförvaltningen arbetar enligt en handbok för ett varierat växt- och djurliv i parker och naturområden, med praktiska åtgärder för att främja biologisk mångfald i de offentliga utemiljöerna.

Göteborgs Stad värderar ekosystemtjänster vid plan- och exploateringsprojekt utifrån riktlinjer för kompensationsåtgärder och en arbetsmetod för grönytefaktorer. Under 2018 har stadsbyggnadskontoret också tagit fram ett planeringsunderlag för ekosystemtjänster som visar på värdet och intensiteten av flertalet av stadens ekosystemtjänster. Materialet är i kartform och tänkt att kunna utgöra ett beslutsunderlag i planeringen av staden från översiktsplan till detaljplan men kan naturligtvis även användas i andra sammanhang i de fall behovet finns. För att vara heltäckande skulle materialet behöva utvecklas ytterligare i innehåll och hur det konkret ska användas i planeringen. Finansiering av fortsatt arbete med planeringsunderlaget är dock inte säkrat.

För att samla in och sprida kunskap har Göteborgs Stad ett planeringsunderlag i form av kartläggningar av arter och naturtyper, som finns sammanställda i stadens GIS-tjänst Natur & kultur.

De insatser och åtgärder vi gör idag är alla bra och bidrar till ökad måluppfyllelse, men uppföljningar visar att de sammantaget inte räcker för att nå miljömålen.

Utmaningar för de lokala miljömålen

Enligt uppföljningen av stadens miljömål som gjordes 2018 kan de utmaningar som den biologiska mångfalden i Göteborg står inför sammanfattas till: utbyggnad och förtätningen av staden, förändringar i markanvändning, överutnyttjande av naturresurser, utsläpp av föroreningar och avfall, invasiva främmande arters spridning i kommunen samt klimatförändringar. En ytterligare utmaning är Göteborgs Stads beroende av, och påverkan på, biologisk mångfald och ekosystemtjänster på regional och global nivå. Ett stort globalt hot mot biologisk mångfald är också okunskap om dess värde, vilket är en utmaning även i Göteborg.

Strategier för biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster innehåller tre huvudstrategier och nio delstrategier som förtydligar huvudstrategiernas avsikt. Strategierna är Göteborgs Stads politiska viljeinriktning och en vägledning i arbetet med att främja biologisk mångfald och ekosystemtjänster i Göteborg.

Utformningen av strategierna bygger på nuläge och utmaningar för de lokala miljömål som detta program strävar mot. Antalet åtgärder, effekten av genomförda åtgärder och takten på insatser måste öka för att nå målen.

I underlagsrapporten till detta program⁴ finns fördjupade beskrivningar av nuläget och de utmaningar vi står inför lokalt och globalt inom arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster, samt metoder och erfarenheter av arbete med dem. Här finns även analyser av strategiernas effekt samt målkonflikter.

Strategiernas relevans för miljömålen

Strategierna har var och en för sig olika stark koppling till de olika miljömålen. Ambitionen i detta program är att de tre strategierna tillsammans ska bidra till måluppfyllelse av stadens miljömål. Strategiernas relevans för respektive miljömål och delmål presenteras i en förenklad matris, se bilaga 1.

Ansvar för strategierna

Ansvar för genomförandet av strategierna ligger på samtliga nämnder och bolagsstyrelser, men på olika sätt. Alla nämnder och styrelser omfattas av strategi 3 i den del som rör samverkan, och genom sin påverkan på biologisk mångfald och ekosystemtjänster i sin verksamhet och genom inköp och upphandling i enlighet med strategi 1 och 2. Byggnadsnämnden, trafiknämnden, fastighetsnämnden och park- och naturnämnden har främst ansvar för att skapa rätt förutsättningar för att strategierna följs i stadsutvecklingen. Övriga nämnder och styrelser har ansvar för att programmet följs vid genomförande av stadsutveckling och skötsel.

Miljö- och klimatnämnden ansvarar för att, tillsammans med berörda nämnder och styrelser, ta fram metoder och arbetssätt samt stötta nämnder och styrelser i implementeringen av programmet. Miljö- och klimatnämndens uppföljning av programmet ska fungera styrande och till del kunna integreras i det gemensamma miljöledningssystem för Göteborgs Stad som kommunfullmäktige har gett uppdrag att utveckla.

---

⁴ Göteborgs Stad. (2017). *Underlag till Göteborgs Stads program för biologisk mångfald, R2017:8*.

Prioriterade insatser

För respektive delstrategi anges prioriterade insatser. De ska läsas som det minimum av insatser som ska genomföras under programperioden, men nämnder och styrelser uppmuntras att genomföra åtgärder utöver dessa.

Några av de prioriterade insatser som pekas ut i detta program har även relaterade åtgärder i *Göteborgs Stads handlingsplan för miljön 2018–2020*. Uppföljningen av program för biologisk mångfald och ekosystemtjänster 2019–2025 kommer ta hänsyn till dessa och andra, redan befintliga, åtgärder som ligger inom programmets område och som utförs under programperioden.

Strategi 1: Säkra, vårda och utveckla naturvärden långsiktigt

Denna strategi ska leda till att långsiktigt upprätthålla en rik biologisk mångfald och hållbara ekosystem.

Delstrategier

Säkra *Göteborgs Stad ska skydda värdefull natur långsiktigt, för att upprätthålla en rik biologisk mångfald och hållbara ekosystem.*

Såväl värdefulla naturområden som den gröna och blå infrastruktur som knyter dem samman behöver skyddas, och barriärer överbryggas. Variation och funktionella nätverk av livsmiljöer är grundförutsättningar för långsiktigt hållbara ekosystem.

Prioriterad insats: Utveckla en metod- och verktygsbank för skydd, skötsel och utveckling av naturvärden i funktionella nätverk, med särskilt fokus på stadens ansvarsarter och ansvarsbiotoper. Utifrån metoder och verktyg för grön infrastruktur kan staden göra resurseffektiva insatser där de gör mest nytta.

Vårda *Göteborgs Stad ska förvalta och sköta mark och vatten så att naturvärden inte går förlorade.*

En långsiktig planering av förvaltning och skötsel ger förutsättningar för framtida naturvärden, där vi också tar hänsyn till framtida generationers behov.

Prioriterad insats: Stärka kunskapstillgången i staden om förvaltning och skötsel av biologisk mångfald, och se över stadens möjligheter att långsiktigt säkra resurser för förvaltning och skötsel av naturvärden. Här ingår stadens arbete mot invasiva främmande arter.

Utveckla *Göteborgs Stad ska utveckla naturvärden, öka den biologiska mångfalden och stärka den grönbå infrastrukturen.*

Utgångspunkten ska vara att inga ytterligare nettoförluster av biologisk mångfald ska ske, och en bedömning ska även fortsättningsvis göras i varje enskilt fall med hänsyn till kumulativa effekter. I många delar av staden behöver dock den gröna och blå infrastrukturen även förstärkas och

utvecklas för att ge en mer attraktiv bebyggd miljö för både människor, växter och djur.

Prioriterad insats: Stärk arbetet med innovativa lösningar för utveckling eller restaurering av naturvärden, genom exempelvis fler pilotprojekt och -anläggningar i staden och genom samverkan med exempelvis näringsliv och akademi.

Strategi 2: Värdera, synliggöra och nyttja ekosystemtjänster

Denna strategi ska leda till att Göteborgs Stad har de ekosystemtjänster som stadens invånare, besökare och näringsliv behöver, där de behöver dem.

Delstrategier

Värdera *Göteborgs Stad ska ta med värdet av ekosystemtjänster i alla ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och i andra beslut med påverkan på ekosystem.*

Genom att värdera de ekosystemtjänster som påverkas av ett beslut kan vi välja den utveckling som är samhällsekonomiskt klok, och säkerställa samhällets långsiktiga behov av fungerande ekosystemtjänster. När vissa ekosystemtjänster prioriteras bort har vi kännedom om dess värden och på vilka grunder prioriteringen görs.

Prioriterad insats: Ta fram och vidareutveckla metoder för värdering av ekosystemtjänster inom stadens verksamhetsområden. Det behöver exempelvis göras inom fysisk planering, barn- och äldreomsorg och vid inköp och upphandling. Vi behöver också vidareutveckla arbetssätt för att väga in värderingarna i alla relevanta ställningstaganden och beslut.

Synliggöra *Göteborgs Stad ska synliggöra ekosystemtjänster och arbeta för att värdet av biologisk mångfald blir allmänt känt.*

Ekosystemtjänsters värde är beroende av vilka behov som finns, därför behöver staden säkerställa att göteborgare och besökare har kunskap om vilka ekosystemtjänster de behöver för sin hälsa och sitt välmående.

Prioriterad insats: Satsa på utbildning av stadens medarbetare om värdet av ekosystemtjänster och biologisk mångfald. Stärk dialogen med stadens invånare, verksamhetsutövare och besökare kring deras behov av ekosystemtjänster.

Nyttja *Göteborgs Stad ska medvetet nyttja, bevara och utveckla de ekosystemtjänster som behövs för att täcka människors behov och främja hälsa och välmående nu och i framtiden.*

För att utveckla en ekologiskt och socialt hållbar stad behöver vi ta hänsyn till naturens bidrag till vårt välbefinnande. Staden behöver säkerställa att nuvarande och kommande generationer av göteborgare och besökare har

tillgång till de ekosystemtjänster de behöver för sin hälsa och sitt välmående.

Prioriterad insats: Satsa på ekosystemtjänster där de behövs. När vi planerar nytt ska vi aktivt arbeta med att skapa ekosystemtjänster, för att stärka göteborgarnas tillgång till de ekosystemtjänster de behöver för god hälsa och välmående och för att öka stadens attraktionskraft för näringsliv och besökare. Sådana ekosystemtjänster som behövs på den särskilda platsen eller saknas i staden i stort ska prioritera.

Strategi 3: *Samverka, samla in och sprida kunskap*

Denna strategi ska leda till att Göteborgs Stad stärker samverkansprocesser som leder till ökad kostnadseffektivitet i stadens arbete för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, bättre folkhälsa och större resiliens. Den ska också leda till att Göteborgs Stad har kunskap om stadens livsmiljöer och deras utveckling över tid, för att kunna ta smarta beslut om åtgärder där de behövs. Göteborgs Stad ska sprida dessa kunskaper på ett effektivt och öppet sätt.

Delstrategier

Samverka *Göteborgs Stad ska förbättra samverkan inom kommunen och utveckla fler breda samarbeten med markägare, markanvändare, grannkommuner, näringsliv, intresseorganisationer och andra aktörer.*

Processer för samverkan mellan förvaltningar och bolag behöver stärkas så att vi tillsammans kan lösa utmaningar i staden. Genom samarbete med andra intressenter eller genom att aktivt bidra till andra aktörers initiativ kan Göteborg ligga i framkant för att hitta goda lösningar för en funktionell grön infrastruktur.

Prioriterad insats: Utveckla dialogen med utförare av åtgärder (inom skydd, förvaltning och utveckling av biologisk mångfald och ekosystemtjänster) och satsa på ökad närvaro av kompetens genom hela processen – från planeringsbord till genomförande – för minskat behov av kostsamma korrigeringar i efterhand.

Samla in kunskap *Göteborgs Stad ska samla in kunskap om arter och naturtyper i kommunen: deras utbredning, ekologi och faktorer som påverkar dem, liksom om göteborgarnas relation till naturen. Göteborgs ansvarsarter och ansvarsbiotoper ska prioriteras i arbetet.*

För att få den biologiska mångfald och de ekosystemtjänster som växt- och djurlivet och människan behöver, är det nödvändigt att kunna följa den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas utveckling över tid och ha tillräcklig kunskap om livsmiljöer, vad som påverkar dem och hur vi påverkas av dem. För flera av våra miljömål har vi svårt att se trender i miljön och har bristande kunskap om stadens funktionella nätverk av livsmiljöer, varför bedömningen är osäker. Den miljöövervakning som utförs i staden, av staden själv och i samverkan med andra, ska ge oss

underlag så att vi kan ta fram lämpliga åtgärder för att nå miljömålen samtidigt som vi bygger en hållbar stad. Samtidigt behöver övervakningen följa upp åtgärder så att vi ser att vi får största möjliga effekt av investerade resurser.

Prioriterad insats: Utveckla stadens miljöövervakningsplan, där samverkan mellan nämnder stärks för att klarlägga stadens gemensamma behov av kunskap, med fokus att ta fram användbara resultat för respektive ansvarig nämnd. I arbetet ingår att utreda möjligheter till ökad samverkan med ideella organisationer, markägare och möjligheter till ökad medborgarforskning. Sådan medborgarforskning kan exempelvis vara allmänhetens bidrag i riktade inventeringsinsatser i ett visst naturområde eller skolbarns skattning av ekosystemtjänster på sin skolgård.

Sprida kunskap *Göteborgs Stad ska på ett systematiskt och öppet sätt sprida data, kunskaper och erfarenheter till såväl berörda verksamheter som intresserade göteborgare.*

För att förvaltningar, kommunala och privata bolag, intresseorganisationer och privatpersoner ska kunna ta kloka beslut behöver de tillgång till lättillgänglig och begriplig kunskap och information. Öppenhet med data, kunskap och erfarenheter ger goda förutsättningar för ökad effektivitet i stadens organisation liksom för ökad samverkan.

Prioriterad insats: Säkerställa en långsiktig förvaltning av stadens GIS-arbete, specifikt databasen Natur & kultur, så att underlag till stadsplanering och förvaltning hålls aktuella, samt tillgängliggöra befintliga kartläggningar och metoder för värdering av ekosystemtjänster på ett lättillgängligt och användarvänligt sätt.